

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ІНОЗЕМНОЇ ФІЛОЛОГІЇ
КАФЕДРА РОМАНО-ГЕРМАНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ

STUDIA PHILOLOGICA

ЗБІРНИК
СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 2

РІВНЕ 2018

4. Жукаускене Т. С. Сравнительный анализ фонемы и слогоморфемы в английском и китайском языках // Язык и культура. Приложение. – 2012. – № 1. – С. 5-12.

5. L'anglais est la langue d'aujourd'hui dans les entreprises françaises [Електронний ресурс] : Le Figaro. – 2017. – Режим доступа : <http://www.lefigaro.fr/langue-francaise/actu-des-mots/2017/07/25/37002-20170725ARTFIG00004-l-anglais-est-la-langue-d-aujourd-hui-dans-les-entreprises-francaises.php>

6. Hagège C. Contre la pensée unique / Claude Hagège. P.: Odile Jacob, 2012. – 256 с.

Щеулін В.В.

Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВЕРБАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *ВІЙНА* В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглянуто головні особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові та визначено його структуру шляхом лексикографічного аналізу.

Ключові слова: концепт ВІЙНА, лексичний засіб, вербалізація, лексикографічні джерела.

Annotation. The article deals with the main peculiarities of the lexical means of verbalization of the concept WAR in the English language, the structure of this concept having been defined with the help of lexicographic analysis.

Key words: concept WAR, lexical means, verbalization, lexicographic sources.

Актуальність даного дослідження зумовлена підвищенням інтересу науковців до вивчення особливостей вербалізації різноманітних концептуальних сутностей в англійській мові.

Мета статті – розглянути особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові. Для досягнення мети було поставлено наступні завдання:

- 1) визначити структуру концепту ВІЙНА в англійській мові;
- 2) дібрати лексичні одиниці, які вербалізують досліджуваний концепт, методом суцільної вибірки;
- 3) проаналізувати етимологічні та семантичні особливості лексеми, яка є назвою досліджуваного концепту, та її синонімічних лексичних одиниць.

Матеріалом дослідження слугували англомовні словники [10-17].

Суспільно-політичний феномен “війна” грає важливу роль у розумінні

носіями англійської мови різних літературних аспектів. Цей фрагмент дійсності було виділено суспільною свідомістю та суспільною практикою, тому що в мові і в колективній свідомості є слово, яке здатне окреслити межі цього феномена.

На сьогоднішній день не існує єдиної теорії, що чітко визначає та зумовлює структуру даного концепту. Однак усі лінгвісти, які вивчають проблеми концептуалізації знань, відзначають, що цей концепт має певну структуру. Дана структура має не чітко визначений характер, і це пов'язано з активною динамічною роллю концепту “війна” в процесі мислення – він увесь час функціонує, актуалізується у різних своїх складових частинах і аспектах, поєднується з іншими концептами і відштовхується від них [2, с.7].

Базовий шар може вичерпувати зміст концепту, якщо концепт відображає конкретні чуттєві відчуття і уявлення, або концепт представлений у свідомості індивідів, що примітивно мислять. У більш складних концептах додаткові когнітивні ознаки поступово нашаровуються на базовий образ і утворюють так звану “м'якоть плоду”.

Ознак може бути багато, вони можуть утворювати автономні концептуальні (когнітивні) шари і нашаровуватися від більш конкретного шару до більш абстрактного [4].

Можна визначити, що концепт ВІЙНА має складну структуру, що складається з різних груп ознак. Поєднання методів і прийомів дослідження концепту дозволяє поглянути на нього з різних сторін, висвітлюючи різні ознаки, що формують його структуру.

Концепт може отримати польовий опис в термінах ядра і периферії. Польову структуру концепту розглядають З.Д. Попова, І.А. Стернин; вони говорять, що структура концепту представлена ядром (центральна ядерна зона та при-ядерна зона) і периферією (ближня периферія та дальня периферія) [6, с.29-30; 7, с.58]. До ядра входять шари з найбільшою чуттєво-наочною конкретністю, з первинними, найбільш яскравими образами; більш абстрактні шари, у свою чергу, складуть периферію концепту. А.С. Аскольдов пише, що периферійний статус тієї чи іншої концептуальної ознаки зовсім не свідчить про її малозначність або маловажність у полі концепту, проте статус ознаки вказує на ступінь його віддаленості від ядра за ознакою конкретності і наочності образного уявлення [1; с.167-169]

Т.В. Ухова розкладає концепт ВІЙНА на ядро та периферію наступним чином: у приядерній зоні знаходиться слово “битва” (“battle”) як основна складова війни, при цьому у ближній периферії знаходяться різноманітні види боїв, такі як бійка (“fight”), зіткнення (“collision”), військові дії (“warfare”), а у дальній периферії з'являються слова, які можуть мати переносне значення і не впливають на визначення слова “війна” як конфлікт між країнами (“combat”, “strife”). [8; с. 166-170]

Одним з основних видів концептуального аналізу є опис концептів через виділення їхніх концептуальних ознак, які формують їхню структуру. Методика опису концептів дозволяє отримати інформацію про етно-специфіку відображення знань і досвіду в мові носіїв тієї чи іншої культури. Згідно з такою методикою, дослідження проходить у кілька етапів: виявлення мотивуючих ознак через дослідження етимологічних словників, виявлення понятійних ознак за допомогою лексикографічних джерел, виходячи з метафоричної сполучуваності визначення образних ознак [3, с.21].

Характеристики ставлення до війни в мовних картинах світу відрізняються певною специфікою, що відбивається у кількісному складі лексичних одиниць, що відносяться до даного кадру. В англomовній картині світу війна асоціюється зі збройними діями на території інших держав з метою захисту своїх інтересів [7, с.166].

Результати етимологічного аналізу свідчать про те, що слово WAR в англійській мові виникло від староанглійського та середньо-англійського слова *werre* (с. 1050), яке з'явилося від старофранцузького слова *werre*, яке, в свою чергу, виникло від франкського *werra* (бунт, сварка) та прото-германського *werrō* (плутанина, смуток). Первинним значенням слова в англійській мові WAR є *confusion* (плутанина), *discord* (розбрат), *strife* (суперечка) як іменника та *to bring into confusion or discord* (вводити з замішання або розбрат) як дієслова (с. 1050) [18].

Також треба зазначити, що жодна германська нація в ранніх історичних часах не мала “живого слова”, яке б правильно означало “війну”, хоча кілька слів із цим значенням вижили в поезії, у притчах та в складних персональних іменах. Романомовні народи, в свою чергу, зобов'язані були уникати латинського слова *bellum* через його схожість зі словом *bello* (красивий) і не знайшли більш близького еквівалента, аніж *werra*.

У староанглійській мові звичайним перекладом слова *bellum* було *æwin* (“боротьба, сварки”). Крім цього, у староанглійській мові існувало багато поетичних слів для опису “війни”: *gyp*, *heapo*, *hild*, *wig* – усі поширені в особистих назвах. Континентальні тевтонські мови пізніше створили окремі слова для позначення “війни”: німецьке *krieg* (звідки вийшли шведське, датське *krig*), голландське *oorlog* та ісландське *ófriðr* (“не-спокій”).

Слід відмітити, що деякі значення концепту ВІЙНА виходили з повсякденного вжитку та в результаті перейшли в розряд застарілих значень та архаїзмів. До них відносяться, наприклад, *engagement* – “заняття” (Трістан, 1320; Брюнн, 1330; Барт, 1398), *hostile attack* – “ворожий напад” (Чосер, 1386; Хігден, 1387; Туркс, 1603), *manner of fighting* – “спосіб боротьби” (Хей, 1456), *instruments of war* – “інструменти війни” (Мілтон, 1667; Катон, 1713) та *tournament, joust* – “турнір, лицарський поєдинок” (Брюс, 1375; Роуланд, 1400; Макнейл, 1796).

До того ж, можна знайти записи про словосполучення зі складовою WAR, які також більш не вживаються в англійській мові: *weeds of war* – “бур’яни війни” (Golagrus and Gawain, с. 1470), *place of war* – “укріплене місце” (Брюс, 1375), *line of war* – “лінія флотації корабля” (Гейл, 1691) [9].

Синонімічний аналіз продемонстрував, що концепт ВІЙНА в англійській мові може бути реалізований через наступні синонімічні ряди:

1) conflict; fighting; battle; struggle; warfare; strife; enmity; drive; fight; movement; clash; hostilities; expedition; bloodshed; armed conflict; attach; operation; push; combat; hostility; crusade; jihad. Домінантою цього синонімічного ряду є “armed conflict”.

2) campaign; operation; mission; drive; movement; attach; push; crusade. Домінантою цього ряду є значення “campaign”.

3) lack of agreement; lack of harmony; conflict, disaccord, discord, discordance, discordancy, disharmony, dissension (also dissention), dissent, dissidence, dissonance, disunion, disunity, division, friction, infighting, inharmony, schism, strife, variance, warfare. Домінантою цього ряду є значення “disharmony”.

4) ball game, battle, combat, competition, conflict, confrontation, contention, contest, dogfight, duel, face-off, grapple, match, rivalry, strife, struggle, sweepstakes (also sweep-stake), tug-of-war, warfare. Домінантою цього ряду ми вважаємо значення “contest”.

5) art of war; military arts; military science; military strategy; rules of war; military tactics. За домінанту цього ряду ми беремо значення “military science”.

6) business competition; price war; business rivalry; price competition. У якості домінанти синонімічного ряду обране “business competition” [19; 20].

Відносини в усіх наведених синонімічних рядах є синтагматичними, оскільки слова в них синонімізуються у контексті, на лексико-семантичному рівні.

Ми проаналізували концепт ВІЙНА з точки зору польової теорії концепту, базуючись на наявності певних значень у відповідній кількості словників, і визначили, що цей концепт має складну структуру. Згідно даних, отриманих із аналізу лексикографічних джерел (8 словників) [10-17], концепт ВІЙНА можна розкласти на ядро і периферію наступним чином:

1) у ядрі знаходиться значення “armed conflict between two or more sides”, яке з’являється в усіх словниках та є первинним значенням (значення з’являється у 8 словниках з 8);

2) у приядерній зоні знаходяться такі значення:

- “a state of hostility, conflict, or antagonism” (у 4 словниках з 8);

- “a determined and organized effort or campaign to control or stop something” (4/8);

- “a situation in which a person or group is fighting for power, economic influence, or control in business” (4/8);

3) до ближньої периферії можна віднести наступні значення:

- “the art of science of warfare (war as a science)” (2/8);

- “a struggle or competition between opposing forces” (2/8);

4) у дальній периферії знаходиться значення “weapons and equipment for war” (1/8).

Отже, словники наводять відмінні один від одного тлумачення іменника “war” як досліджуваного нами концепту. Так, наприклад, в одних словникових статтях війна описується кількома словами, в інших же дається детальна інформація. У результаті ми отримуємо дані, які свідчать про те, що у ядрі даного концепту знаходиться війна як “збройний конфлікт між двома або більше сторонами” (armed conflict between 2 or more sides), а приядерну зону складають значення війни як “стан ворожості” (state of hostility), “боротьбу за владу” (fighting for power) чи “кампанію з метою контролю чогось” (campaign to control sth). Периферію складають наступні значення: “мистецтво війни” (art of warfare) та “боротьба та конкуренція між протилежними сторонами” знаходяться у ближній периферії, у той час як значення “зброя та техніка” лежить у дальній.

Таким чином, розглянувши особливості лексичних засобів вербалізації концепту ВІЙНА / WAR в англійській мові, було визначено структуру даного концепту, проаналізовано етимологічні та семантичні особливості лексеми, що є назвою цього концепту, та вилучено лексичні одиниці, які є мовними засобами вербалізації досліджуваного концепту, саме тому мета статті була досягнута. До перспектив дослідження можна віднести виявлення особливостей функціонування мовних засобів вербалізації концепту WAR / ВІЙНА у англомовному художньому дискурсі.

Список використаних джерел

1. Аскольдов А. С. Концепт и слово / А. С. Аскольдов // Русская словесность. От теории словесности к структуре текста. Антология. – Москва : Academia, 1997. – С. 267-269.

2. Воркачев С. Г. Концепт как “зонтиковый термин” / С. Г. Воркачев // Язык, сознание, коммуникация. – Москва, 2003. – Вып. 24. – С. 5-12.

3. Гофман О. В. К вопросу о методе концептуального анализа // Картина мира: модели, методы, концепты. Томск. Изд-во ТГУ, 2001. – С. 21.

4. Кубрякова, Е. С. Языковая картина мира как особый способ репрезентации образа мира в сознании человека [Текст] / Е. С. Кубрякова // Вестник Чувашского государственного педагогического университета имени И. Я. Яковлева. 2003. № 4 (38). – С. 2-12.

5. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику: учеб. пособие. Москва : Флинта : Наука, 2006.

6. Попова З. Д., Стернин И. А. Язык и национальная картина мира. – Воронеж : Изд-во “ИСТОКИ”, 2002. – С. 29-30.

7. Стернин И. А. Методика исследования структуры концепта / И. А. Стернин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : Научное издание / Под ред. И. А. Стернина. – Воронеж : Воронежский государственный университет, 2001. – С. 58.

8. Ухова, Т. В. Концепт WAR как фрагмент англоязычного лингвокультурного сознания / Т. В. Ухова // Вестник Сибирского государственного аэрокосмического университета им. академика М.Ф. Решетнева. – 2006. – Вып. № 3. – С. 166-170.

9. Oxford English Dictionary Second Edition on CD-ROM (v. 4.0) © Oxford University Press. 2009.

10. Practical English Dictionary. – London : Holland Enterprises LTD, 1990. – 582 p. – ISBN 1850381186